

Üleriigilise planeeringu trendiuuring

SOOVITUSI

Garri Raagmaa
Tartu ülikool
garri@ut.ee
+372 527 8899

TEEMAD

1. Geopoliitika tagasitulek
2. Liikuvus
3. Energeetika
4. Majandusstruktuuri muutus
5. Digivõrgud ja kaugtöö
6. Elulaad
7. Rahvastik: rändepööre ja transregionaalsus
8. Elukeskkond ja asularuum
9. Valitsemine
10. Ruumipoliitika
11. Üleriigilise planeeringu staatuse tugevdamine

2044??

1. Geopolitiikka tagasitulek

Eesti kuulub läänemaailma ja asub geopoliitiliste suurregioonide piiril. 10 aasta jooksul säilib praegune pingeline julgeolekuolukord, mis võib ka teravneda.

SOOVITUSED:

- Kaasata Kaitseministeerium planeeringuaruteludesse.
- Arvestada taristu rajamisel kaitse- ja elanikukaitse eesmärkidega.
- Lisada elanikukaitse elemendid planeeringusoovitustesse:
 - õppida Soome ja Šveitsi kogemusest.
- Tugevdada riiklike investeeringuid ja tugimeetmeid piiriregioonides loomaks uusi töökohti ja tagamaks elanike lojaalsust:
 - õppida Iisraeli, Lõuna-Korea ja Taiwani kogemusest.

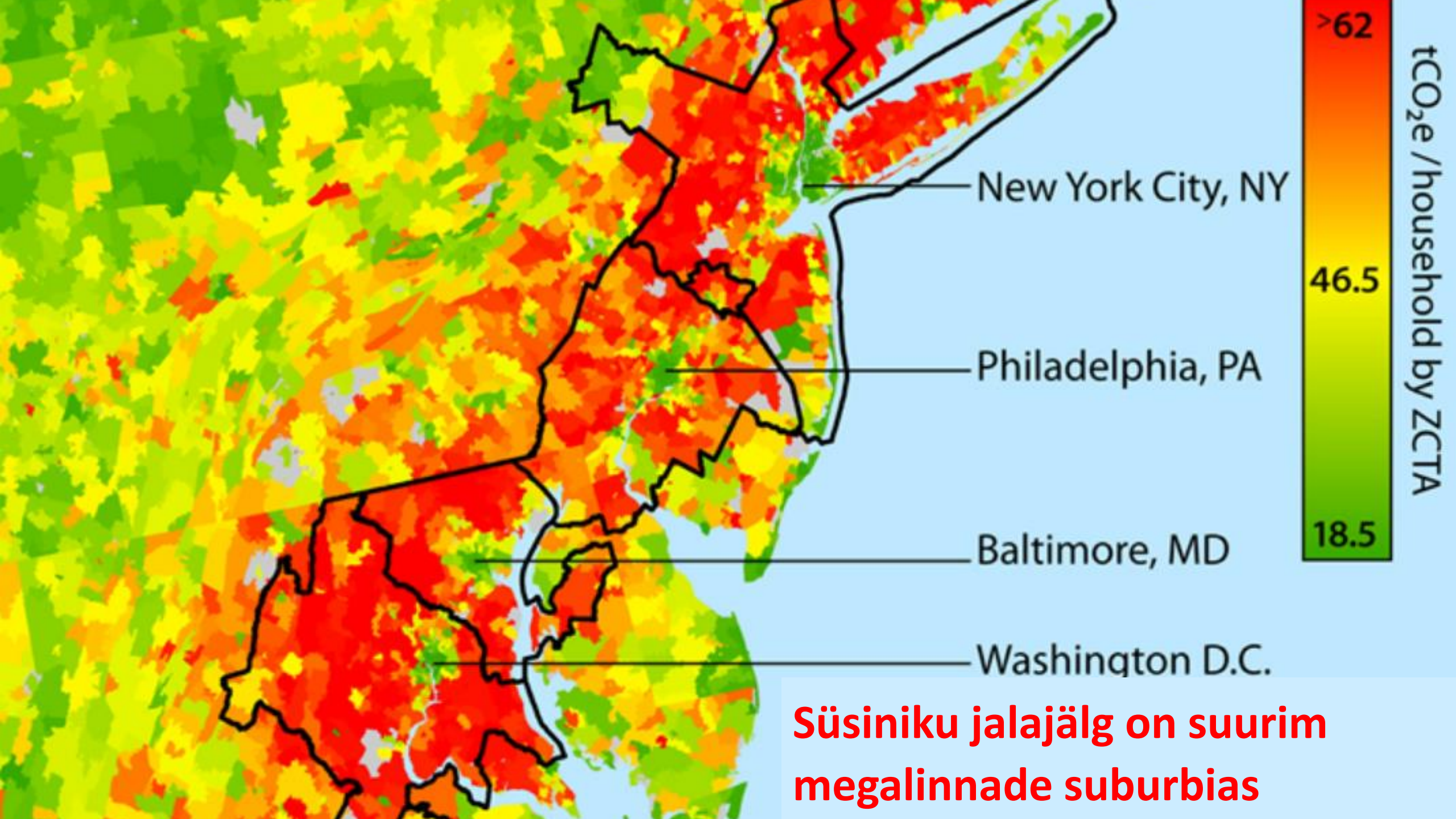

2. Liikuvus

Toimub üleminek elektritranspordile, kuid 2050 säilib ka fossiilkütuseid tarbiv sõidukipark. Rong on popp!

SOOVITUSED:

- Siseriiklik ühistransport sünkroniseerida rongiliiklusega ja rakendada ühtne piletisüsteem.
- Rahvusvahelise liikuvuses arvestada Rail Balticuga, muhulgas
 - planeerida kaubaterminalide lähedusse riigi- ja munitsipaaltööstusmaad ning
 - ja reisiterminalide 15 min juurdepääsu tsoonis uued elamualad
- Koostada soovitused transpordi mittefossiilsetele energiaallikate/kütuste taristu rajamiseks (vesinik, e-kütus, biogaas...).
- Liikuvuse kui teenuse (MaaS) innovaatiliste soovituste koondamine ja jagamine.

Süsiniku jalajälg on suurim megalinnade suburbias

Kus toota siin roheenergiat?

Tokyo kesklinn

3. Energeetika

Energiatootmise kasvuhooonegaaside KHG heite vähendamise üldeesmärke tõstetakse niivõrd kui see on vajalik kliimamõju vähendamise eesmärgi täitmiseks.

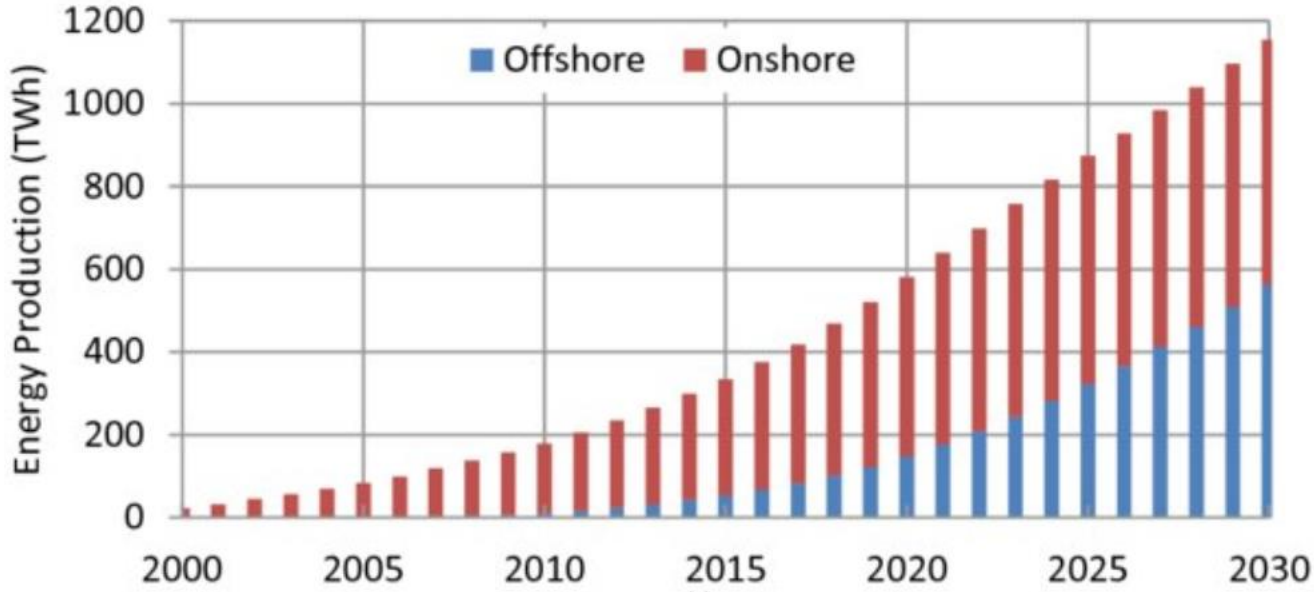
SOOVITUSED:

- Uuel energiataristul ja -võrgustikul põhineva taristu kompleksne planeerime
 - tuulepargid,
 - liinivõrk ja salvestid,
 - energiamahukad tööstuspargid, sh. potentsiaalsed vesinikuhüdrolüüserid ja mahutid.
- Biokütuse kombi-, ringmajandus- ja biogaasijaamade võrgu soovitusliku asukohaplaneeringu (analüüsi) koostamine, mis arvestaks põllumajanduse, reoveepuhastuse, biojätmete, maastikuhoolduse ja põllumajanduse biomassi paiknemise ja veokuludega (Alfred Weberi asukohateooria taaskasutus GISis).
- Hajusate tarkade elektrivõrkude loomise soovituste ja energiaühistute tugimeetmete väljatöötamine, sh. kohalike elanike ja KOV konsulteerimine parimate lahenduste saamiseks – ennetamaks NIMBY't

Palju ruumi ja tuult!

Mere- ja maatuugenite energiatoodangu prognoos maailmas TWh/a

Cumulative capacity in gigawatts

Tuulikute installitud koguvõimsus (GW)

200
400
600
800

2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021

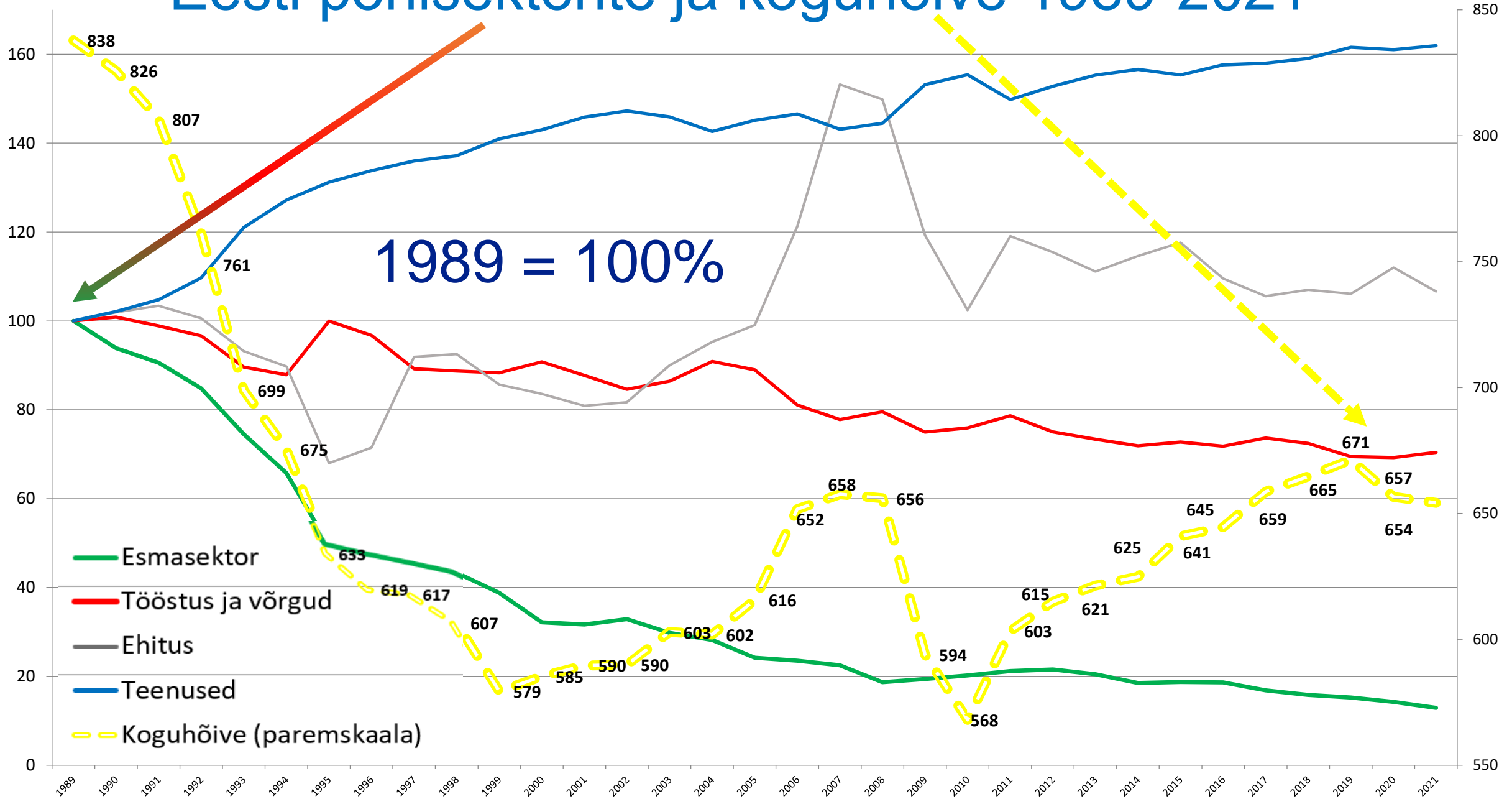
4. Majandustruktuuri muutus

Eesti majandusareng jääb Põhjamaadest maha. Võib loota, et 30 aastaga jõuavad Balti riigid lähedale ja/või võrdsustuvad Põhjamaade majandusarengu (hinna-)tasemele.

SOOVITUSED:

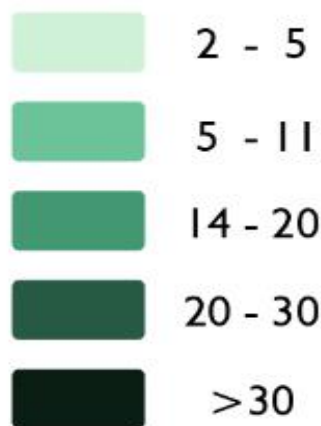
- Uusi energiavõimsusi arvestada regionaalse tööstuspoliitika rakendamise:
 - väärimdamaks seni massiliselt väljaveetavat tooret.
 - loomaks uusi töökohti väljaspool Harju- ja Tartumaad.
- Kutsekoolide, ülikoolide kolledžite ja kompetentsikeskuste ning gümnaasiumite baasil linnaregioonipõhiste hariduskonsortsiumite moodustamine tagamaks vajaliku uute oskustega tööjõu ettevalmistust ja TAIE regionaalset rakendamist.
- Maavarade kasutamise teemaplaneeringu koostamine integreeritult tööstusarenduspoliitikaga, restruktureerimist ja ääremaastumisest enam mõjutatud piirkondade (Virumaa) eelisarendamisega.
- Keskus-ääremaa kasvanud lõhega seotud ülekuhje ja ääremaastumise tagajärgede vähendamine (lihtsustatud planeerimine ääremaal).

Eesti põhisektorite ja koguhõive 1989-2021

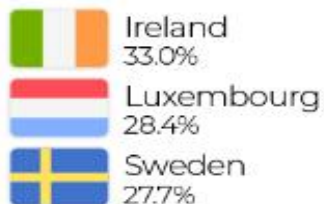

Kaugtöö kodust EIs 2021

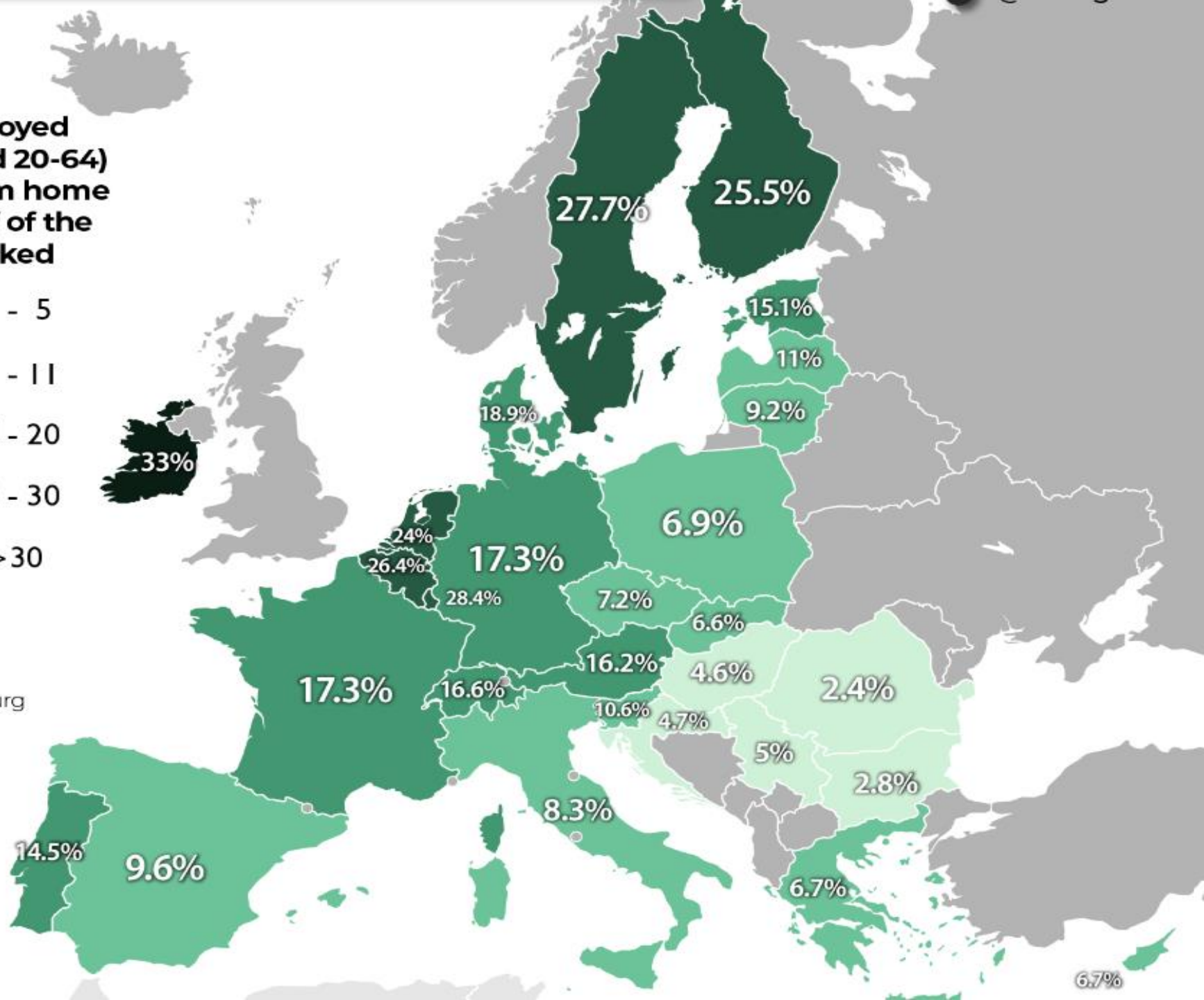
% of employed
people (aged 20-64)
working from home
at least half of the
days worked

Highest

Lowest

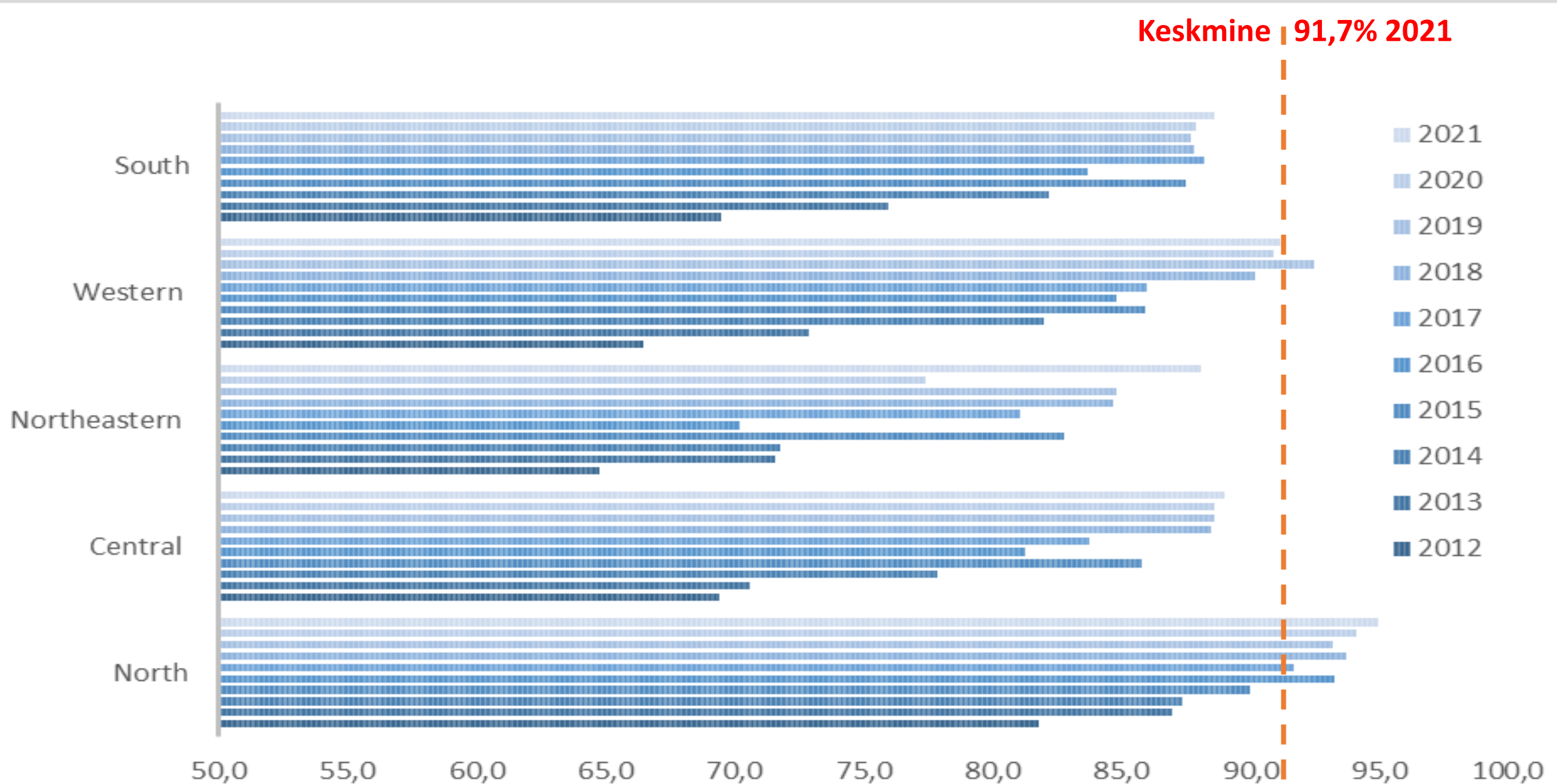
5. Digiarengud

Ühiskond digitaliseerub veelgi ning digitaalsete ühenduste kvaliteet muutub määravaks elukohavalikul ja ettevõtete asukohavalikute tegemisel, oluline osa sotsiaalsest suhtlusest toimub sotsiaalmeedia kaudu.

SOOVITUSED:

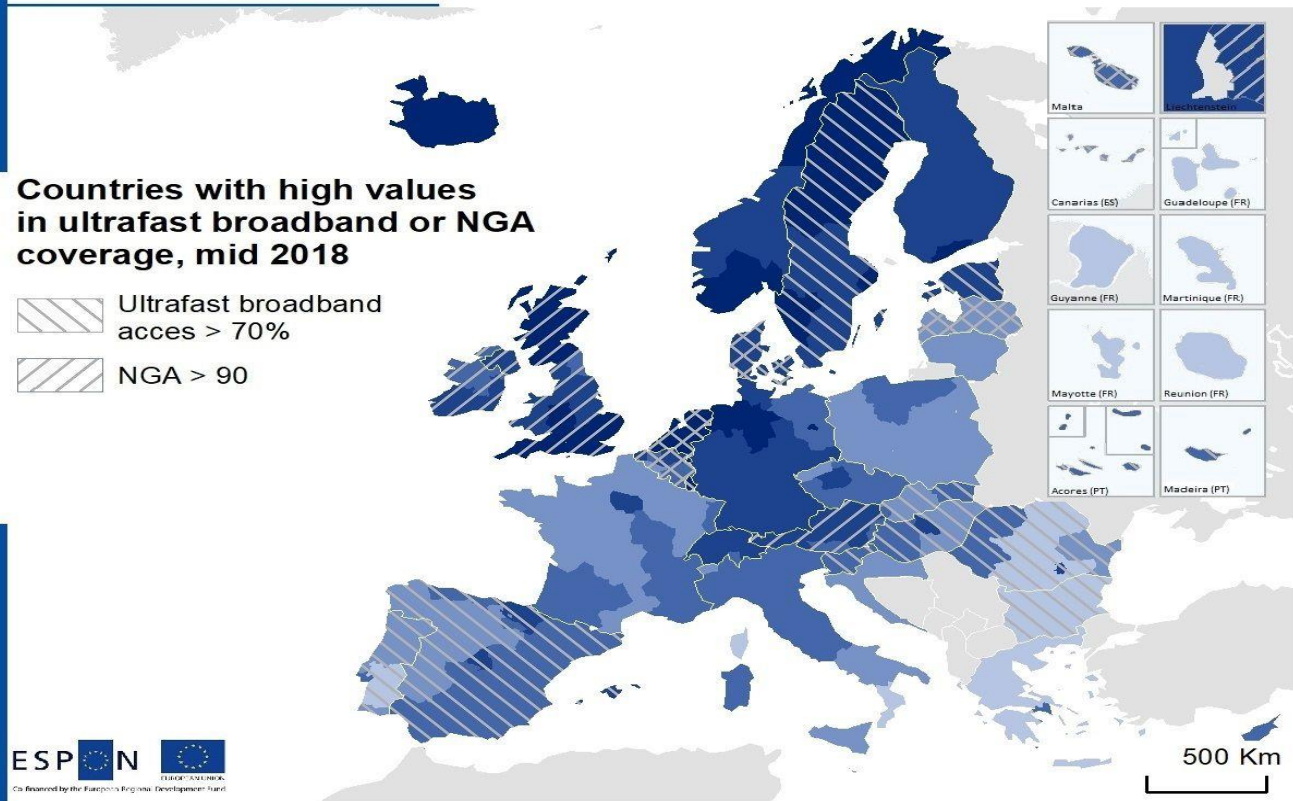
- Planeeringute viimine ühtsesse digisüsteemi (käimas).
- Sotsiaalmeedia (SOME) rakendamine planeeringute menetlemisel, eriti kaasamisel ja teavitamisel.
- Planeerimisspetsialistide koolitamine SOME võimalustest ja ohtudest.
- PlanS SOMEt arvestav kaasajastamine.

EESTI NUTS III REGIOONIDE EKSPORT LAIRIBANETI KÄTTESAADAVUS

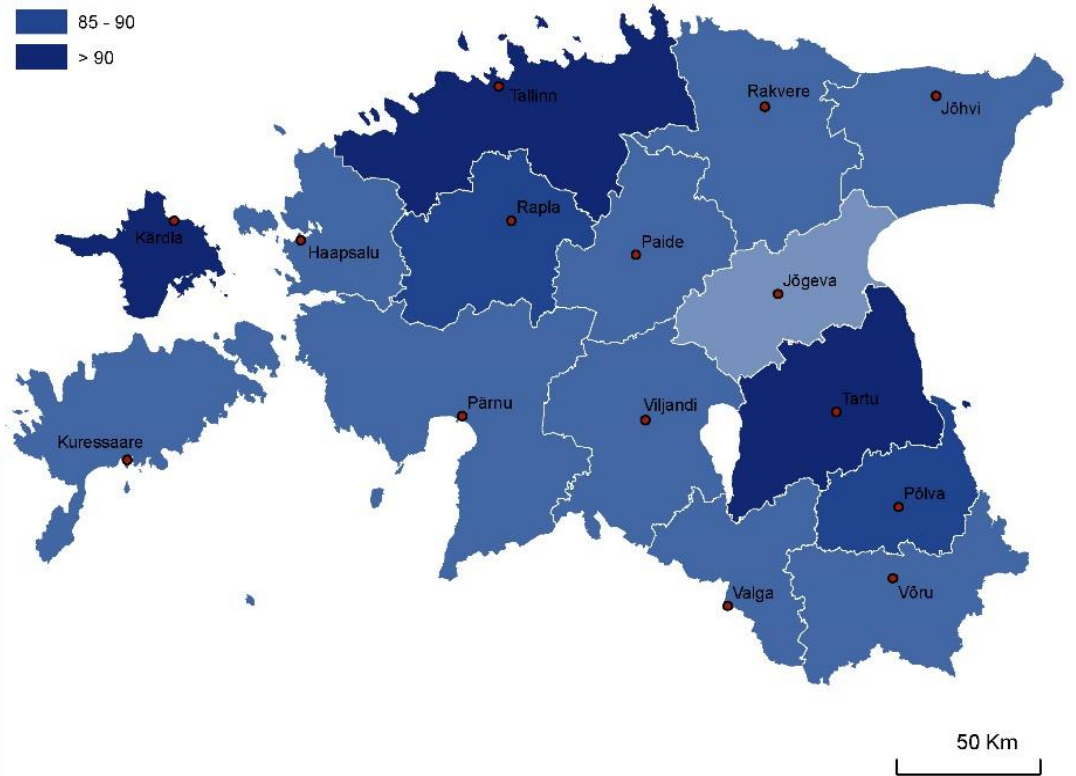
Kaugtöö võimalused: lairibaneti kättesaadavus

Broadband access in households and high speed internet coverage

Broadband access in households

Proportion of household with broadband access, 2017 (% share of all private household)

Proportion of households with broadband access, 2017 (% share of all private households)*

Regional level: LAU 1 (2020)
Origin of data: Statistics Estonia (IT20), 2017

Regional level: LAU 1 (2020)
Origin of data: Statistics Estonia (IT20), 2017

6. Elulaad

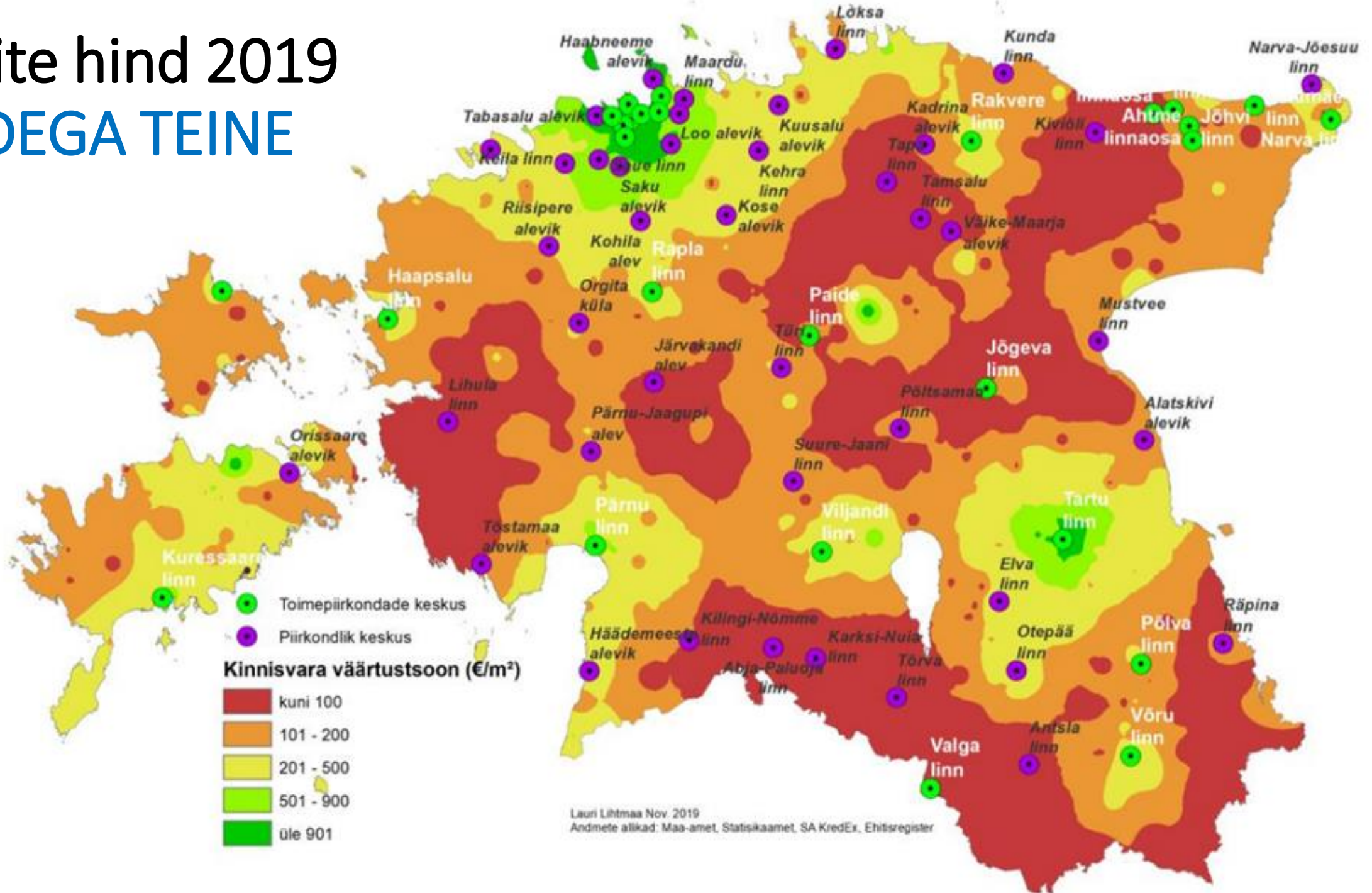
Kaugtöö osatähtsus suureneb veelgi, sh loE, robotiseerimise jms arvelt ka tootmises ja põllumajanduses, suureneb juhu- ja projektipõhise töövõtu osakaal, töötajatel on samaaegselt mitmeid tööandjaid ning need on pidevas muutuses. Ühe sõnaga – rööprähklemine.

SOOVITUSED:

- Selgitada avalikkusele kaupade ja teenuste tootmise ja tarbimise ruumitrendide muutumist ja võimalusi oma keskkonnajalajälje vähendamiseks ning vastavate ruumipoliitike ja planeeringulahenduste hädavajalikkust.
- Hõreasustuses paki- ja kullerteenuste ning olemasolevate raamatukogude ja kultuurimajade kogukonnakeskuste kontseptsiooni loomine rakendamiseks KOVidele.

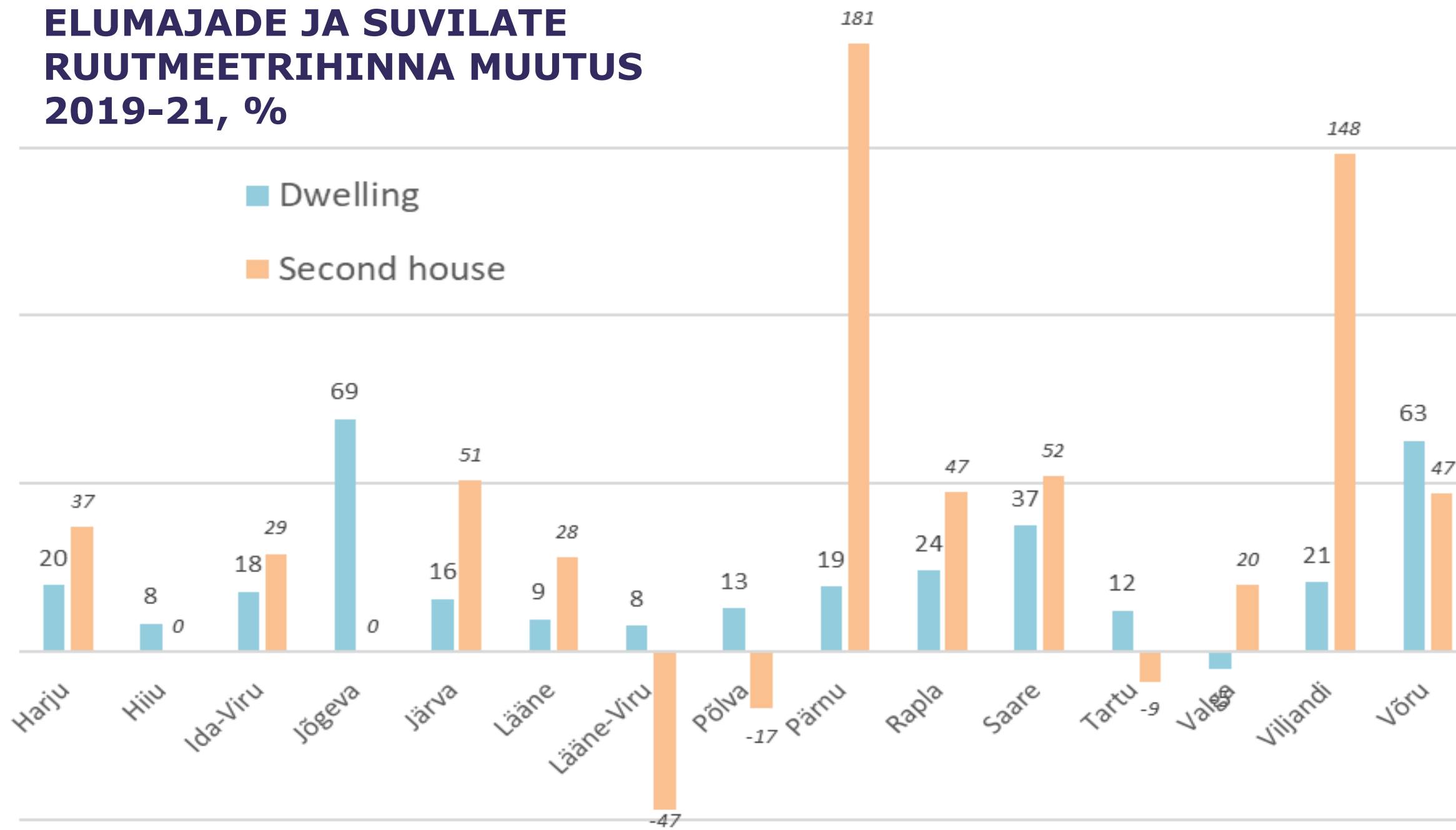
Korterite hind 2019

MAJADEGA TEINE LUGU!

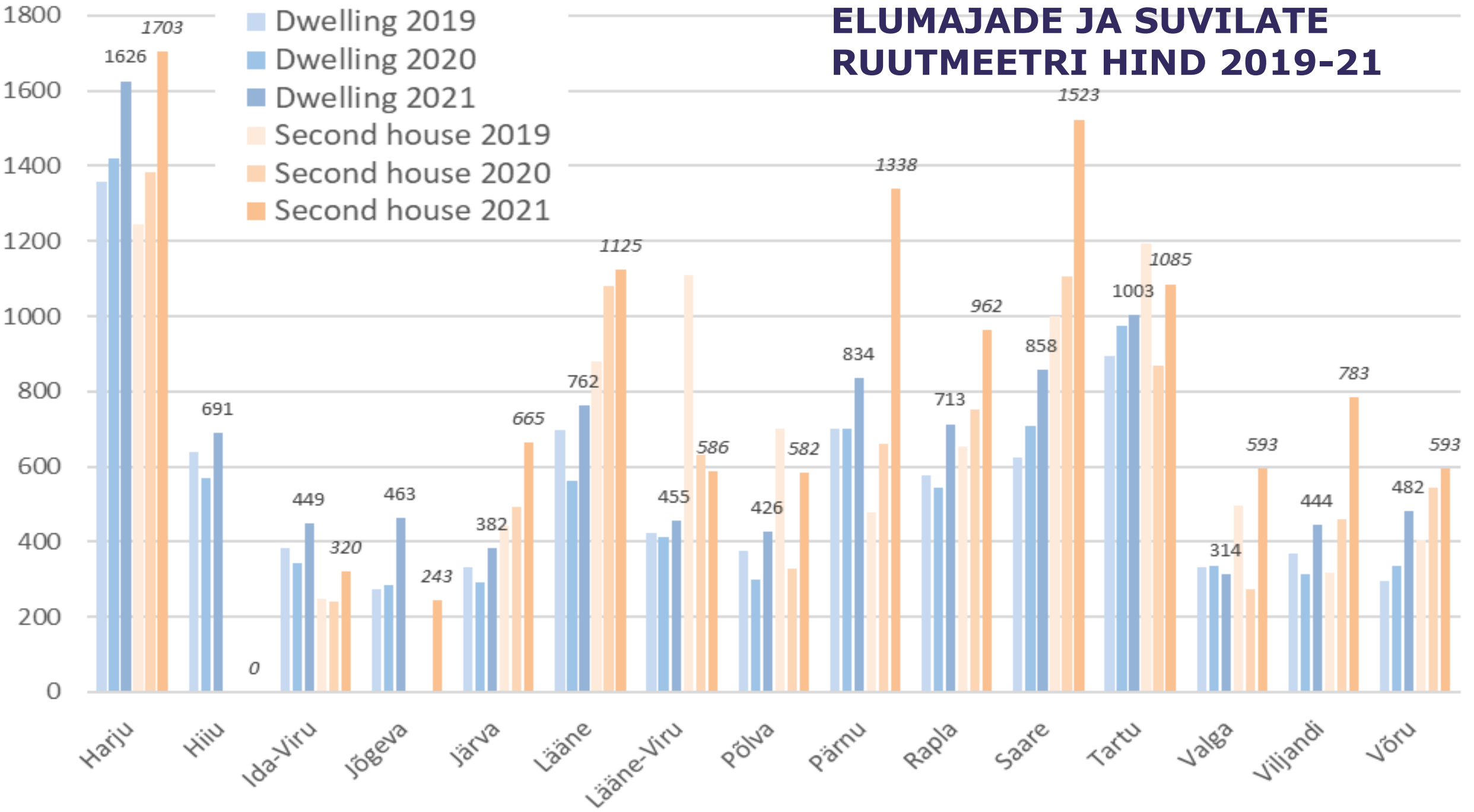
ELUMAJADE JA SUVILATE RUUTMEETRIHINNA MUUTUS 2019-21, %

Dwelling
Second house

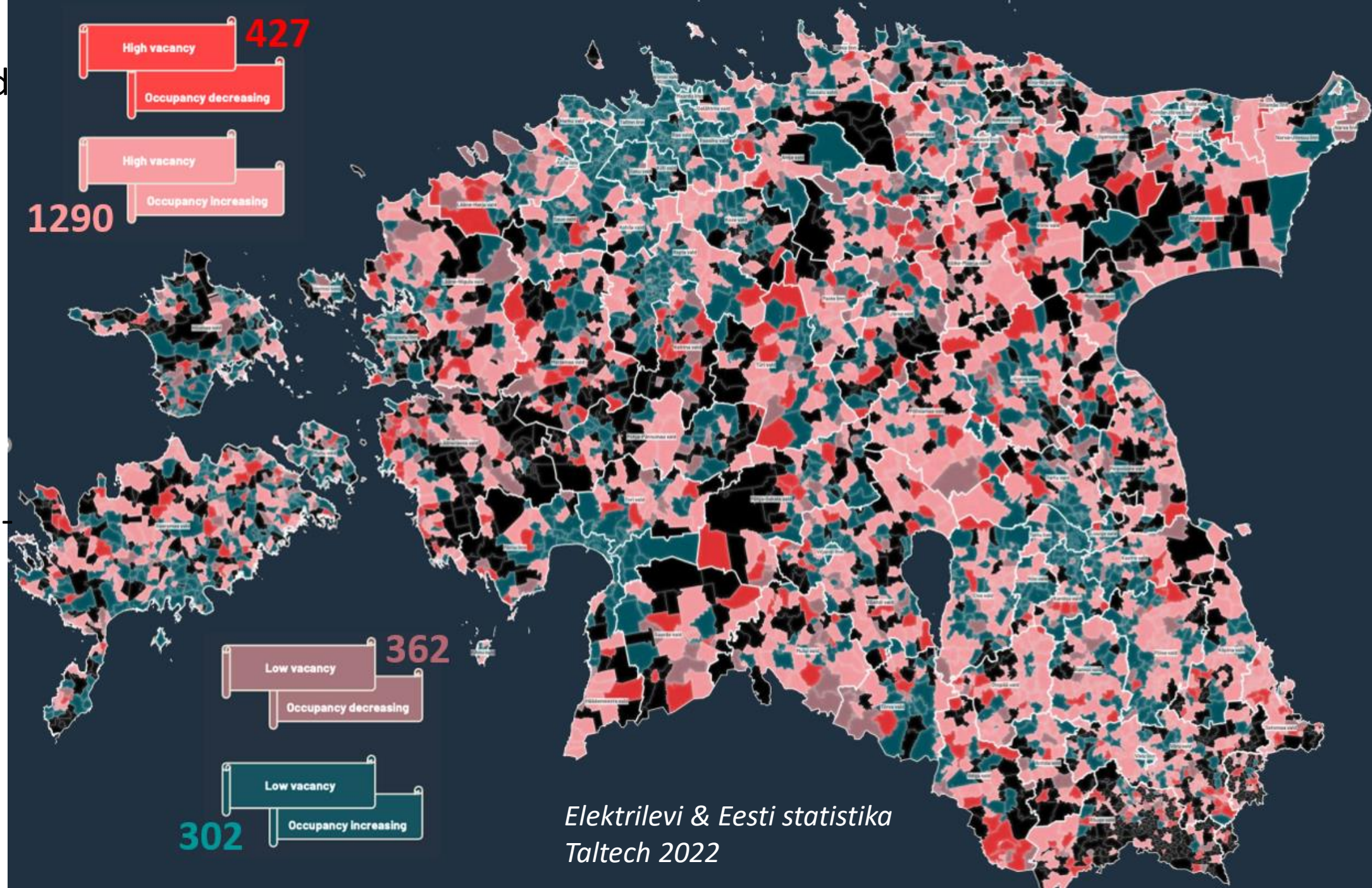

ELUMAJADE JA SUVILATE RUUTMEETRI HIND 2019-21

- Dwelling 2019
- Dwelling 2020
- Dwelling 2021
- Second house 2019
- Second house 2020
- Second house 2021

Housing vacancy based on electricity consumption 2019 and occupancy (fulfilment/emptying) trajectory based on population register (2013-2020) of Estonian towns and villages (except less than 5 inhabitants' units).

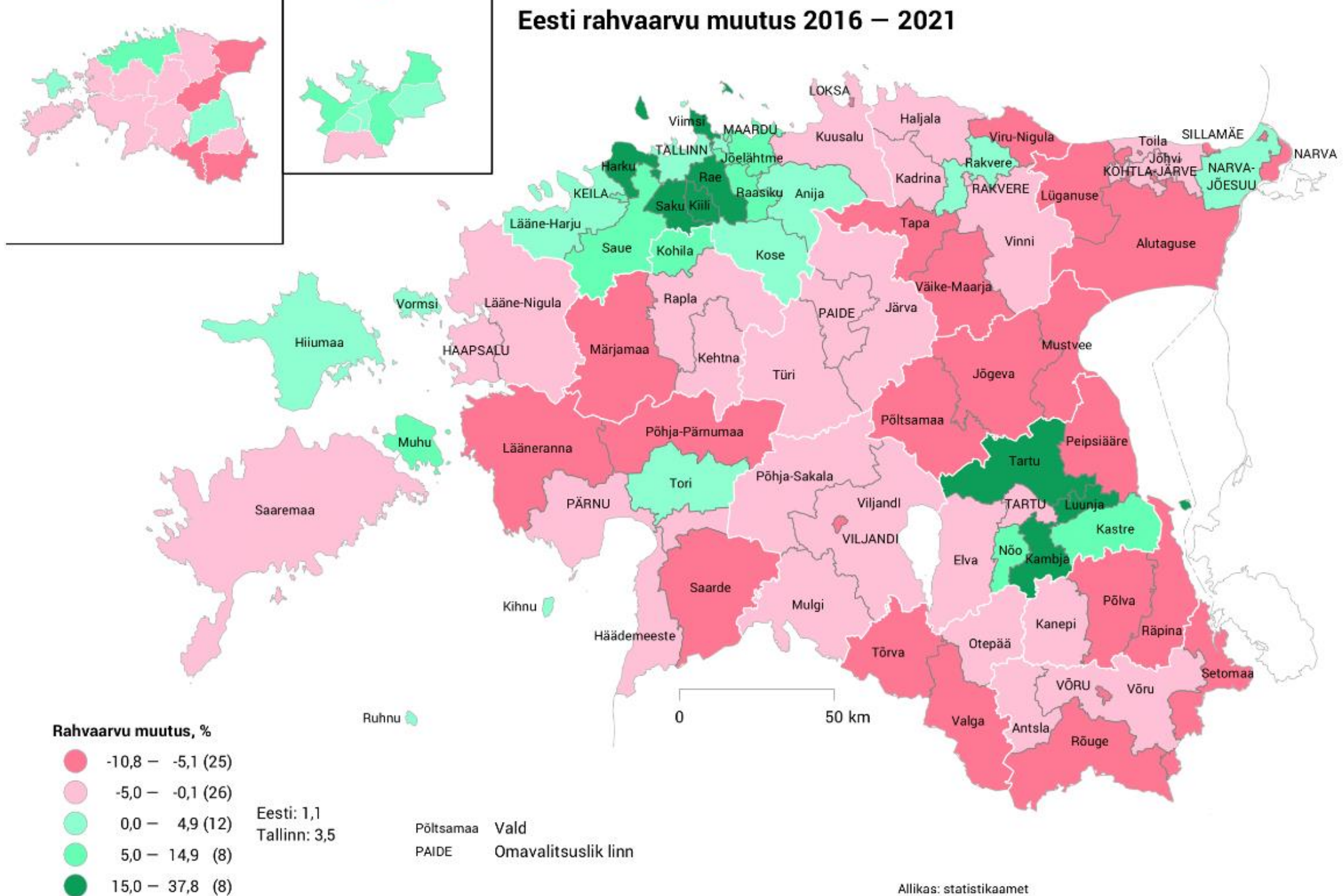
7. Rahvastikuarengud

Eesti rahvaarv kasvab mõõdukalt, kuid valdavalt pealinnaregioonis. Seni.

SOOVITUSED:

- Arvestada planeerimisel rahvastiku kasvu, suureneva mobiilsuse ja transregionaalsusega.
- Seista planeeringutega vastu valglinnastumisele, kõigi arendus- ja keskkonnakulude sissenõudmine uusarendajatelt.
- Mitmes kohas elamise seadustamine, andmaks inimestele võimaluse oma tulumaksu jagada.

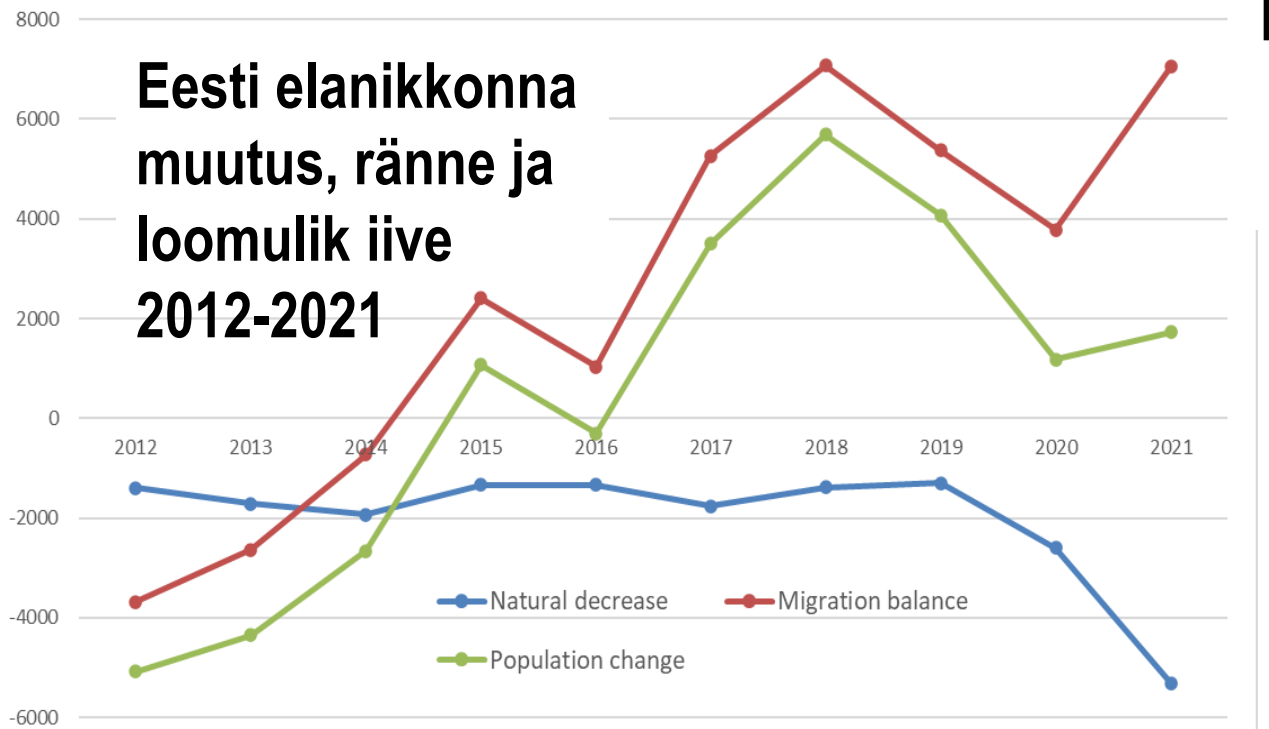
Eesti rahvaarvu muutus 2016 – 2021

Eestis toimub rändepööre

- Elanikkond kasvab ennekõike eeslinnades ja hea juurdepääsuga väikelinnades.
- Edasine sõltub töökohade loomisest keskuslinnades, elukeskkonnast ja teenustest.
- Kalevipojad ei naase kehvadesse kohtadesse.
- Ääremaal jätkub seni kahanemine.

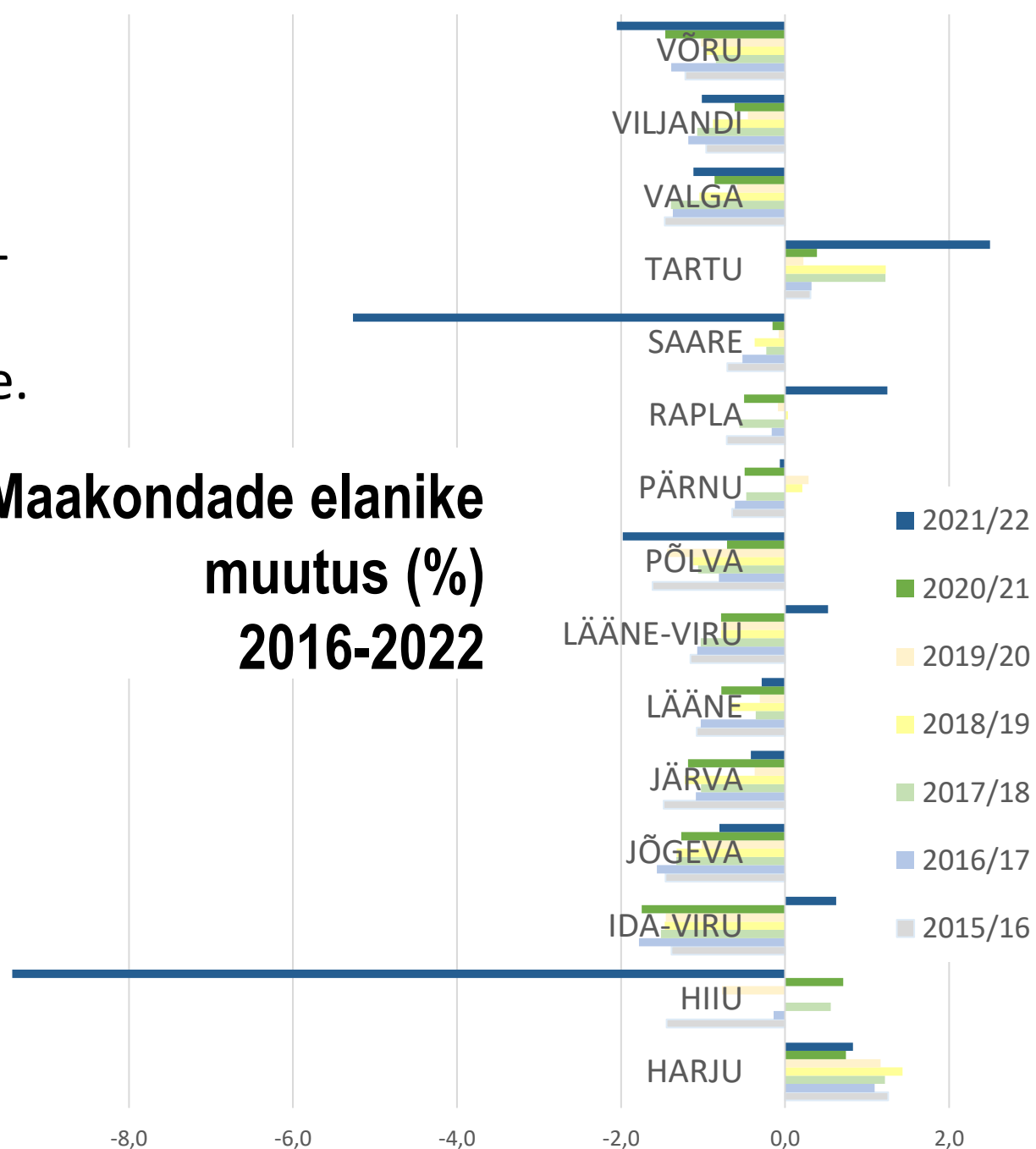
Eesti elanikkonna muutus, ränne ja loomulik iive 2012-2021

Allikas: Eesti statistika

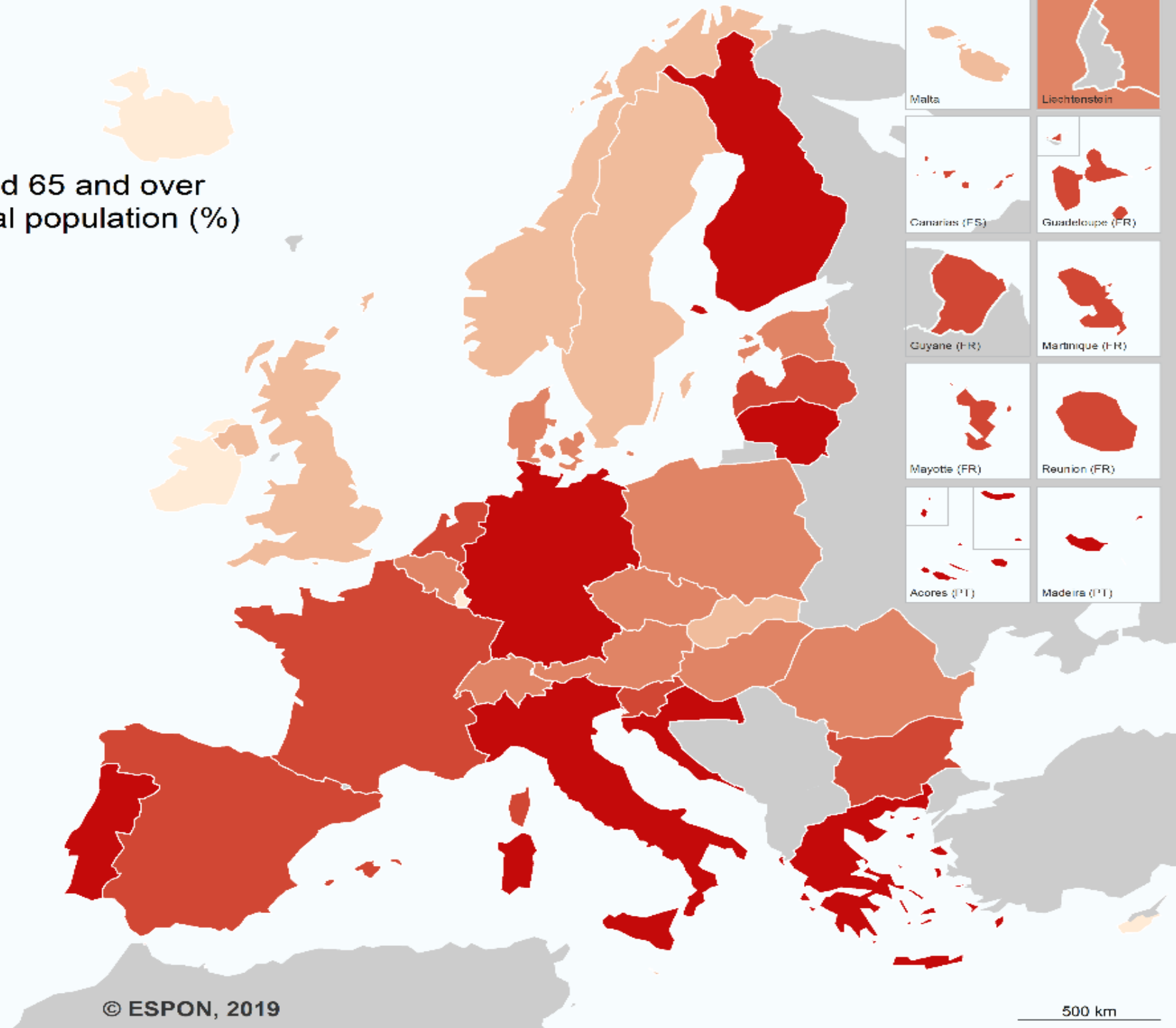
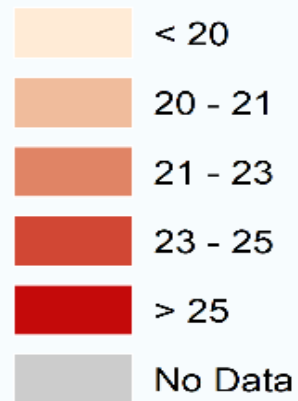
-10,0

Maakondade elanike muutus (%) 2016-2022

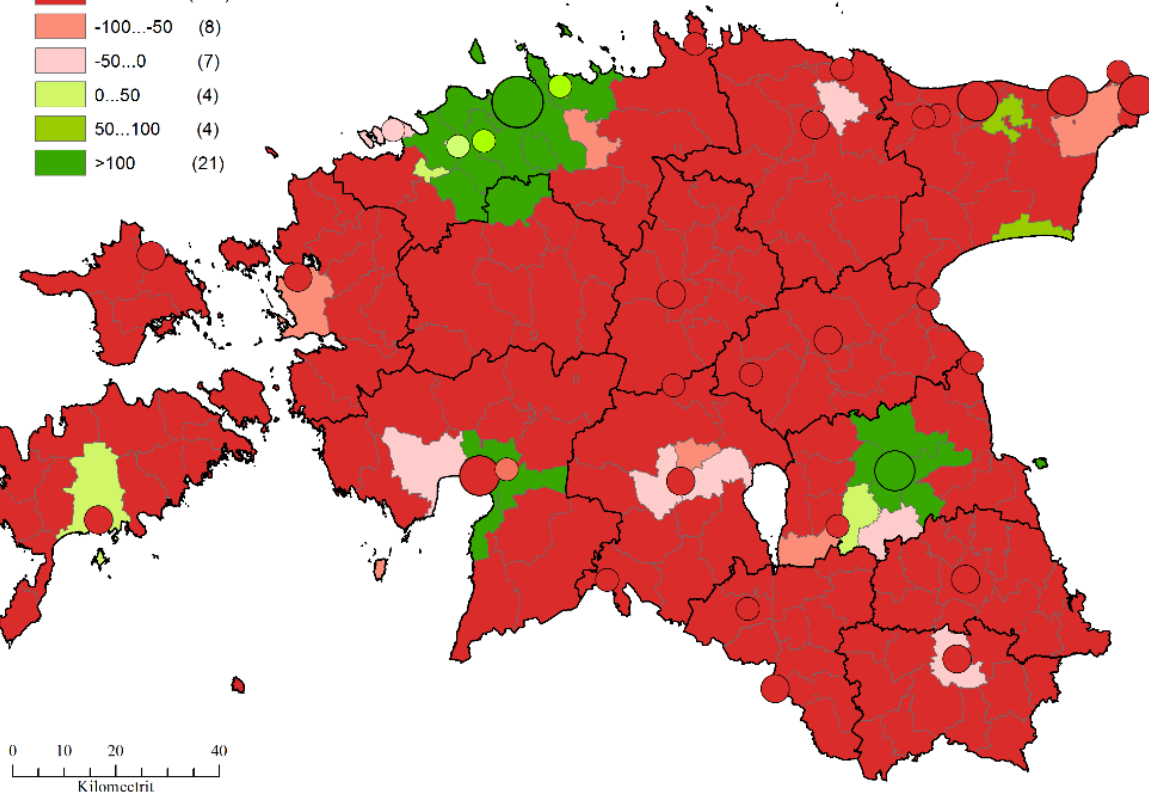
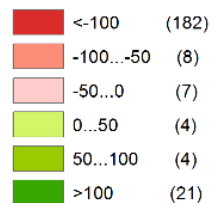
2030 on enam kui 24% Euroopa elanikest üle 65 aastased

Population aged 65 and over as share of total population (%)

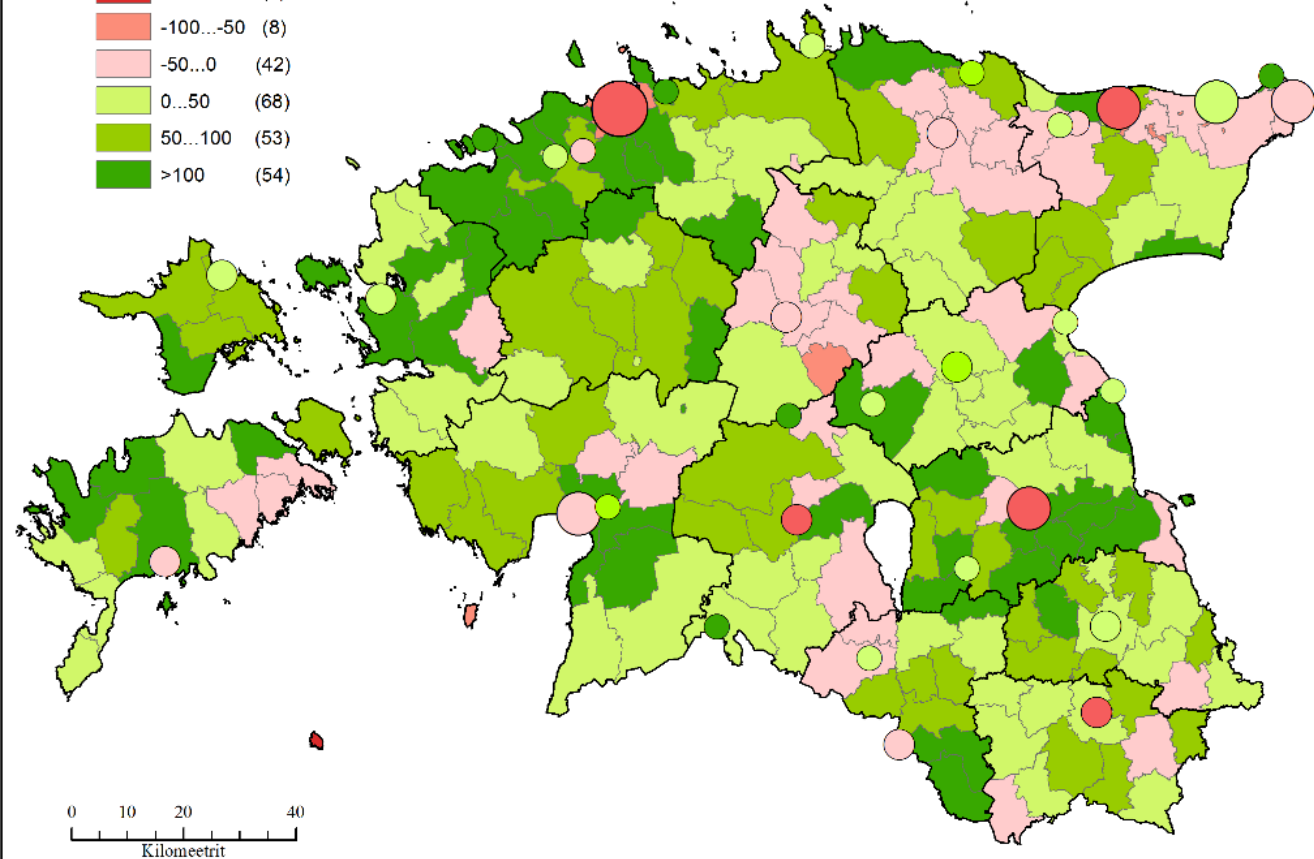
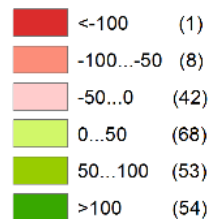

RAHVASTIKUMUUTUS EESTIS 2000-2011: NOORED VS TÖÖJÄTUEALISED

Noorte rändesaldokordaja linnades ja valdades (%)

Tööjätuealiste rändesaldokordaja linnades ja valdades (%)

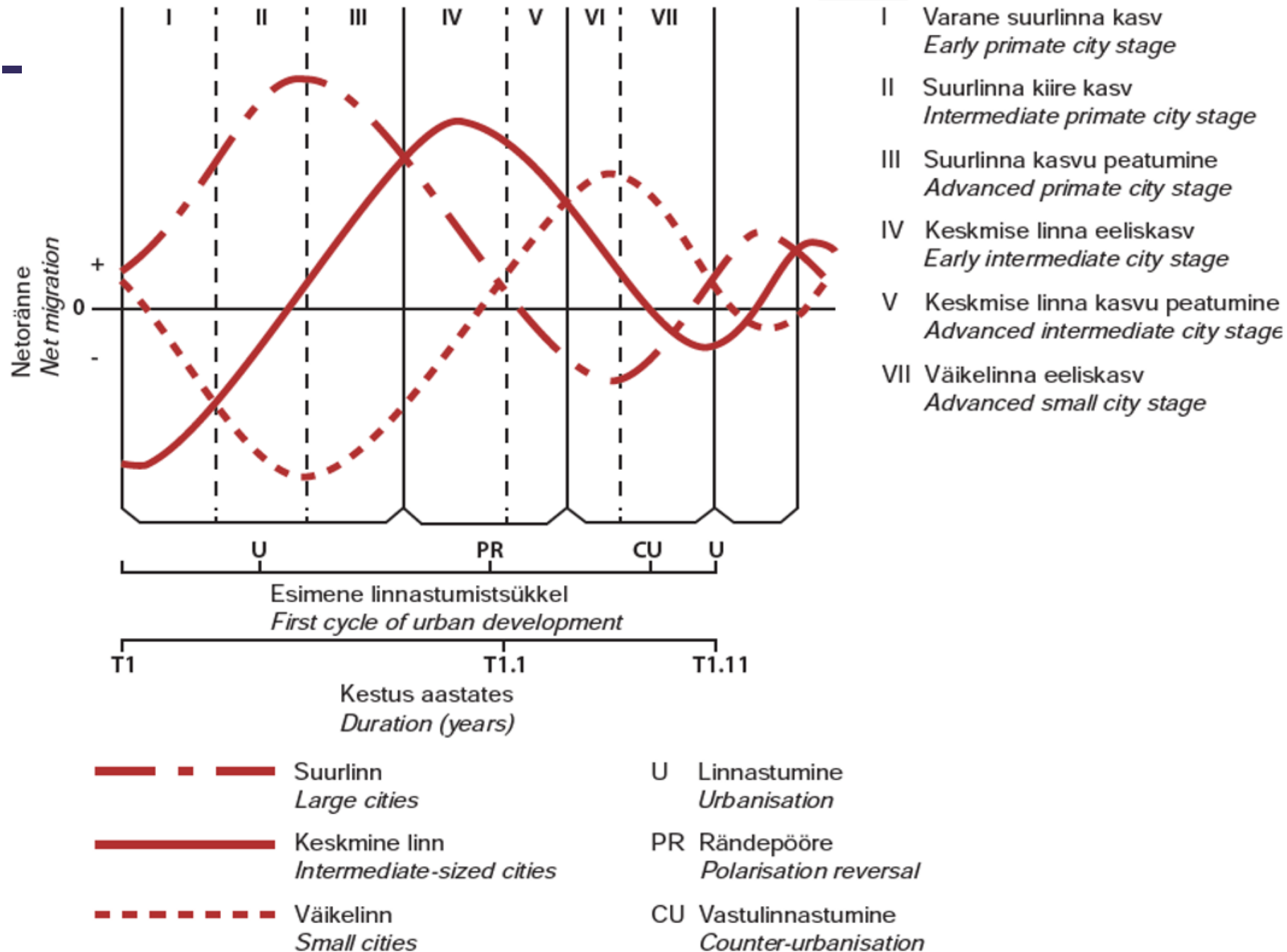
8. Elukeskkond ja asularuum

Domineerib oma maja igatsus, asukoht on teisejärguline - majanduslike võimaluste tekkimisel asub järjest enam peresid elama eramajadesse.

SOOVITUSED:

- Arvestada ruumiväärtuste ja -praktika muutumist põlvkondade vahetusel.
- Arvestada, et elukohaeelistused ei muutu nii kiiresti ja minnakse peamiselt kas äärelinna või hajaasustuse eramajade asumitesse.
- Linnaregioonides eeslinnateeninduskeskuste-parklate, ühistranspordi ja kergliikurite kompleksplaanide koostamine.
- Kavandada maapiirkondade ja taanduvate tööstusasulate kortermajade renoveerimise või lammutamine tugimeetmed.

DIFERENTSIAAL-LINNASTUMISE MUDEL

Geyer & Kontuly 1993

9. Valitsemine

Kohaliku ja regionaalse arenguvõimekuse polariseerumine tulenevalt poolikust haldusreformist, nõrk kohalik partnerlus ruumipoliitikate teostamiseks.

SOOVITUSED:

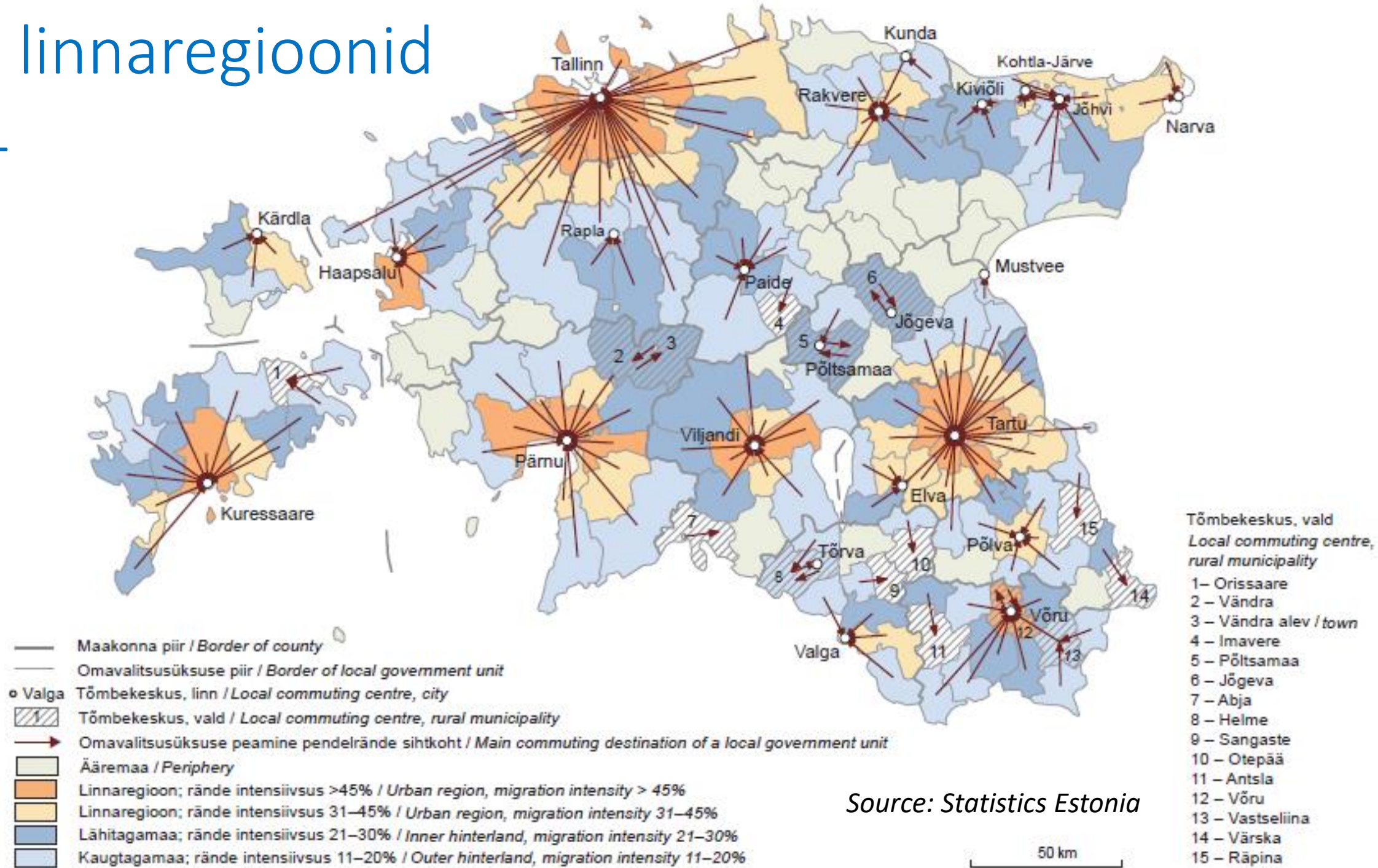
- Rakendada linnaregiooni põhist teenuste, elamu- ja tootmisalade ning ühistranspordi planeerimist, võimalusel ÜHTSE regionaalhalduse loomine.
 - tagada riigile suurprojektide ettevalmistamisel kohtadel motiveeritud, erapooletud ja respektieritud partnerid.
- Planeerimis- ja kinnisasjade avalikes huvides omandamise seaduste korrigeerimine kohalike elanike huve enam arvestavaks, et vähendada NIMBY-laienemist ja ruumiplaneerimise maine edasist kahjustamist.

**NOT
HERE**

**THEN
WHERE?**

Eesti linnaregioonid 2011

10. Ruumipoliitika

Eestis valdavad ruumipimedad sektorpoliitikad, mis ei arvesta üksteise ega ka ruumiga.

SOOVITUSED:

- Et Euroopa ruumiarengu peamised väljakutsed on **täna rohelepe, keskus-ääremaa lõhe ja julgeolekuohud, mis kõik vajavad otseselt ruumiga arvestamist**, siis analüüsida nende ruumimõju ja anda suunised valdkonnapoliitikatele.
- Edendada elanike ajakirjanike ja poliitikute ruumipädevust formaalhariduses ja avalikus teaberuumis.
- Lõpetada KSH planeeringutest eraldi korraldamise praktika ja ühildada ruumimõjude (sh regionaalsete mõjude) hindamisega.

ERAMAA
VÕÕRAA, ÄRA TULE!

11. Üleriigilise planeeringu staatuse tugevdamine

Üleriigilise planeering (ÜRP) pole Eestis olnud kuigi mõjukas.

SOOVITUSED:

- Koostada ÜRP maksimaalselt ministeeriumite koostöös ja juhtimisel, so. vältimaks "ruumipimedust" ja harukondlikku egoismi planeerida ÜRP raames ruumimõjuga harupoliitikad (tööstusinvesteeringud, keskkonna-, energeetika- ja transpordikavad) võimalikult ühtselt.
- Vähendada ÜRP detailsust, juriidilist korrektsust, keskenduda võtmeteemadele.
- Õppida Lääne-Euroopa maade riigiplaneeringute-visioonide kogemusest.
- ÜRP protsessi kasutada laiemal avalikkuse teadmiste ja võimekuse kasvatamiseks, omavalitsuste ja kogukondade teavitamisel riigile olulistest teemadest nagu maavarade kasutamine energiataristu ja võrkude rajamine.
- Töötada välja ÜRP kommunikatsioonistrateegia ning rakendada seda ministeeriumite vahelises horisontaalses koostöös.